

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ
МОДУЛ: ГРАЂАНСКО-ПРАВНИ

ЗАВРШНИ РАД ИЗ ПРЕДМЕТА
УГОВОРИ У НАСЛЕДНОМ ПРАВУ

НАСЛЕДНОПРАВНИ УГОВОРИ

Ментор:
Проф. др Наташа Стојановић

Кандидат:
Јелена Крстић
Број индекса: М010/12

Ниш, септембар 2014.године

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ
МОДУЛ: ГРАЂАНСКО-ПРАВНИ

ЗАВРШНИ РАД ИЗ ПРЕДМЕТА
УГОВОРИ У НАСЛЕДНОМ ПРАВУ

НАСЛЕДНОПРАВНИ УГОВОРИ

Ментор:
Проф. др Наташа Стојановић

Кандидат:
Јелена Крстић
Број индекса: M010/12

Ниш, септембар 2014. године

Садржај:

НАСЛЕДНОПРАВНИ УГОВОРИ.....	2
Увод	2
1. УГОВОР О НАСЛЕЂИВАЊУ.....	4
1.1. Појам и настанак уговора о наслеђивању.....	4
1.2. Историјаски осврт на уговор о наслеђивању у домаћем праву.....	5
1.3. Забрана уговора о наслеђивању као правног основа позивања на наслеђе у Републици Србији	10
1.4. Правна природа и модалитети уговора о наслеђивању.....	12
2. О УГОВОРУ О НАСЛЕЂИВАЊУ У ПОЈЕДИНИМ САВРЕМЕНИМ ПРАВНИМ СИСТЕМИМА	15
2.1. Немачко право.....	15
2.2. Швајцарско право.....	18
2.3. Аустријско право.....	19
2.4. Француско право	20
3. УГОВОР О НАСЛЕЂИВАЊУ У САВРЕМЕНОМ СРПСКОМ ПРАВУ	24
3.1. Увођење уговора о наслеђивању у правни поредак Републике Србије – аргументи <i>pro et contra</i>	24
3.2. Уговор о наслеђивању у односу на институте које регулише савремено српско право.....	26
3.3. Уговор о наслеђивању у Преднацрту грађанског законика Републике Србије	30
4. ОСТАЛИ НАСЛЕДНОПРАВНИ УГОВОРИ	34
4.1. Уговор о одрицању од наслеђа које није отворено.....	34
4.2. Аргументи <i>pro et contra</i> уговора о одрицању од наслеђа које није отворено	37
4.3. Уговор о будућем наследству или испоруци	43
4.4. Уговор о садржини завештања	44
ЗАКЉУЧАК.....	46
ЛИТЕРАТУРА.....	48

НАСЛЕДНОПРАВНИ УГОВОРИ

Увод

Наследноправни уговори у правом смислу те речи јесу они уговори који су подобни да, поред завештања и закона, буду основ позивања на наслеђе уговарача или трећег лица, или евентуално могу бити начин одрицања уговорника од његовог будућег наследства.

У наследноправне уговоре спадају: уговор о наслеђивању, уговор о будућем наследствоу или испоруци, уговор о одрицању од наслеђа које није отворено и уговор о садржини завештања.

Изразом „уговори у наследном праву“ обухваћени су поред горе наведених и облигациони уговори са одређеним наследноправним последицама који су због посебног значаја за наследно право регулисани Законом о наслеђивању Републике Србије и то: уговор о уступању и расподели имовине за живота и уговор о доживотном издржавању.¹

Предмет истраживања у раду јесу регуле посвећене наследноправним уговорима, у првом реду уговору о наслеђивању, као најзначајнијем правном послу из ове групе.

Основни циљ рада јесте продубљивање знања и свеобухватна анализа постојећих правила која се односе на све наследноправне уговоре са критичким освртом на (не)оправданост њиховог увођења у српско право.

За постизање наведеног циља коришћени су: историјскоправни, нормативноправни, упоредноправни и правнодогматски метод.

Структуру рада, поред увода, чине четири дела и закључак.

У првом делу размотрена је генеза уговора о наслеђивању, са посебним освртом на развој овог института у српском праву и разлоге за његово укидање после Другог светског рата. Такође, у овом делу рада, обрађена је правна природа овог правног посла и његови могући модалитети.

Други део рада посвећен је основним условима за настајање пуноважног уговора, у светлу решења немачког, швајцарског, аустријског и француског законодавца.

---

¹Видети: чл. 182. и 194. Закона о наслеђивању („Сл. гласник РС“, бр. 46/95 и 101/2003 - одлука УСРС).

У трећем делу рада у фокусу истраживања је место уговора о наслеђивању у савременом српском праву, са нарочитим освртом на правила садржана у Преднацрту грађанског законика Републике Србије. Посебно су анализирани предност и недостаци уговора о наслеђивању, са једне стране, завештања, уговора о доживотном издржавању и уговора о уступању и расподели имовине за живота, са друге стране.

Четврти део рада односи се на остале наследноправне уговоре и (не)оправданост њихове забране у савременом српском праву.

У закључку су сумирани резултати истраживања и понуђени предлози за нормирање наследноправних уговора *de lege ferenda*.

1. УГОВОР О НАСЛЕЂИВАЊУ

1.1. Појам и настанак уговора о наслеђивању

Уговор о наслеђивању је правни посао *mortis causa* којим се уговорне стране узајамно одређују за наследнике (реципрочни уговор о наслеђивању), или само једна страна одређује другу за универзалног сукцесора (једностранни уговор о наслеђивању) или пак обе уговорне стране одређују треће лице за наследника (двострани уговор о наслеђивању).

Римско право није признавало институт уговорног наслеђивања и сматрало га је недопуштеном ограничењем изражавања последње воље. Уговор о наслеђивању као правни посао *mortis causae* настао је у средњовековном германском праву. Настао је из поклона за случај смрти,² закључивао се углавном између супружника и егзистирао паралелно са заједничким завештањем.³ Између ова два института није било оштре разлике, јер су оба могла престати да важе вољом оставиоца. Временом се кристалише основна нит која раздваја ове правне институте. Уговор о наслеђивању постаје правни посао који се, начелно, не може једнострано опозвати, за разлику од заједничког завештања.

Уговор о наслеђивању најпре се развио у пракси и обичајном праву немачког (посебно пруског) народа, а потоња научна обрада римског права развила је ову установу. Уз мања или већа ограничења, уговорно наслеђивање, нашло је своје место у

---

²Поклон за случај смрти је такав правни посао којим поклонодавац чини обећање за бесплатно имовинско давање у корист неке особе која исто, као такво, прима. Нема поклона за случај смрти ако је поклонодавац исти још за живота предао. Поклон за случај смрти постоји онда, ако је поклонодавац поклонιο своје некретнине одредивши уједно рок преласка права власништва на истој на поклонопримца тек након своје смрти. У овом случају, поклонопримац задржава своје право потраживања из уговора и у случају промене или замене некретнине, али укњижбу права власништва, може да потражује тек након окончања оставинског поступка. Више видети: Јесенски А., Протић П., 1922, стр. 172.

³Заједничко завештање је правни посао којим искључиво супружници изражавају своју последњу вољу заједничким писменим приватним завештањем. Таквим завештањем супружници могу располагати својом имовином или независно један од другог, у ком случају су то два самостална завештања у јединственој исправи, те неважност једне не искључује важење друге (*testamentum meae simultaneum*), или један обзиром на другог, у ком случају једно располагање једног супружника дели судбину другог (*testamentum coeshereditivum*), или тако да се узајамно поставе за наследнике, а које губи важност у случају поништења брака или развода (*testamentum reciprocum*). Ако су се завештаоци одрекли права на опозив завештања, такав правни посао постаје наследни уговор. Више видети: Јесенски А., Протић П., 1922, стр. 167-168.

грађанској кодификацији европских земаља из 19. века, а као једном од њих и у Српском грађанском законнику, па је све до ступања на правну снагу савезног Закона о наслеђивању из 1955. године, уговор о наслеђивању (као и уговор о испоруци) код нас био дозвољен правни посао.

1.2. Историјаски осврт на уговор о наслеђивању у домаћем праву

Утицаји појединих страних правних система, потребе праксе и социјалног реалитета, продуковале су разноврсно нормативно обликовање уговора о наслеђивању на овим просторима. Па тако разликујемо решења, садржана у одредбама Српског грађанског законика, од оних у црногорском обичајном праву и мађарском приватном праву које се примењивало на територији Војводине (Стојановић, Н., 2003, стр. 173).

У нашем приватном праву, а на основу одредаба Српског грађанског законика⁴, уговор о наслеђивању, био је један од основа позивања на наслеђе, и то пречи и од тестаментa и од закона, што произлази из садржине пар. 194 – *„После смрти житеља српског добра његова, и права и обавезе, осим чисто личних, прелазе као наследство на другога, кога по реду закон опредељује, ако он уговором или завештањем није другојачије уредио.“* За разлику од свог изворника, Аустријског грађанског законика, који ограничава уговорно наслеђивање само на супружнике и исте нормира у оквиру главе о брачним уговорима (*„Уговори о наслеђу, који се тичу свеколике заоставштине или одређене квоте исте у односу на целину, могу се пуноважно углавити само међу мужем и женом.“*), наш Законик, судећи по одредбама пар. 425 (*„Дакле, ако се два лица једно другоме ма на случај смрти обавезују, оно спада у уговор и по пропису за уговор суди се.“*), дозвољава закључивање овог уговора и међу другим лицима, не само супружницима (Ђорђевић, А., 1903, стр. 62-63). Ипак, и данас, због недоречености законодавца, постоји дилема ко је заправо могао бити уговорна страна код уговора о наслеђивању. По једном мишљењу, које је за основу имало садржину пар. 425. Српског грађанског законика, у положају уговорних страна су, начелно, могла бити сва лица. По мишљењу, које је било утемељено на одредби пар. 780. Српског грађанског законика (*„Кад би муж и жена такав међу собом уговор учинили, којим једно другом*

⁴ За потребе овог рада коришћен је Српски грађански законик (Никетић, Грађански законик Краљевине Југославије протумачен одлукама Одељења и Опште седнице Касационог суда, Београд, 1909).

своје имање по смрти оставља, онда уговор такав, ако ће силу и важност да има, треба онако начинити, као што пропис за тестаменте гласи"), овај уговор су могли закључивати једино супружници (Стојановић, Н., 2003, стр. 176), док неки аутори сматрају да се ради о специјалном случају уговора о наслеђивању између супружника, за који је законодавац сматрао да га треба посебно истаћи, било да они један другог, било заједнички неко треће лице постављају за уговорног наследника. Само неки грађански законици тог доба (немачки и саксонски), допуштају уопште свима, а не само супружницима да закључе уговор о наслеђивању (Перић, Ж.М., 1923, стр. 61).

Основне карактеристике уговора о наслеђивању, а сходно решењима Српског грађанског законика јесу:

а) Уговор ствара основ за позивање на наслеђе уговорног оставиоца, ако је он преминуо пре уговорног наследника, односно, уговорни наследник мора надживети уговорног оставиоца да би се овај основ позивања на наслеђе могао остварити, што произлази из садржине пар. 52 Српског грађанског законика „Само онај, који преживи другога, може у овога права, на случај смрти њему припадајућа, ступити“. Од његове воље, пак, зависи хоће ли уговорно наслеђе примити или одбити, након отварања.

б) Уговорни оставилац не може, противно уговору, опозвати основ позивања уговорног наследника на наслеђе. По Српском грађанском законуку, уговор наслеђивању сматра се као тестамент, само што се по својој вољи, без воље друге стране, од њега не може одустати (пар. 781, „Уговор на случај смрти сматра се као и тестамент, само што по својој вољи без воље друге стране не може се од њега одустати...“).

в) Уговорни оставилац задржава, и поред оваквог уговора, право да, за живота, неограничено располаже са својим имањем (пар. 781, „Но од имања, са којим је ко уговором за случај смрти расположио, остаје за живота господар“).

С обзиром на то да је уговорни оставилац остајао за живота господар онога чиме је располагао уговором о наслеђивању, он је био овлашћен да својим добрима располаже правним пословима *inter vivos*. Ограничења су постојала само у случају злонамерног осујећења реализације уговора о наслеђивању добротиним правним пословима, када је уговорном наследнику припадало право да тражи поништај истих.

г) Изјавом последње воље (завештањем), уговорни оставилац не може право уговорног наследника ни осујетити ни сузити.

Дакле, накнадно сачињени правни посао *mortiscausa*, у погледу добара која су била предмет располагања првобитно сачињеног уговора о наслеђивању, није производио никакво дејство.

д) Наследници који имају право на нужни део, могу тражити од уговорног наследника да им се окрњење тог дела надокнади (што се може закључити тумачењем одредби пар. 479, 565, а које се односе на повреду нужног дела, и пар. 783, „*Који би с уговором на случај смрти незадовољан био, онај мора, ако довољно узрока има, онако на уништење његово поступити, као и код других уговора*”).

ђ) Уговор о наслеђивању подлеже правним прописима о уговорима уопште (пар. 425 „*Дакле, ако се два лица једно другоме ма на случај смрти обавезују, оно спада у уговор и по пропису за уговор суди се*”).

У погледу форме за закључење уговора о наслеђивању, у српском праву је, због недовољне јасноће и прецизности одредаба Српског грађанског законика, у пракси примењивано двојакое решење: за уговоре, закључене између супружника, форма завештања, за уговоре где су уговорне стране друга лица, форма било ког облигационоправног уговора. Наиме, из већ цитираног пар. 425 произлази да за форму ових уговора важе исти прописи као и за обичне уговоре, док ће по пар. 780, уговор о наслеђивању закључен између супружника имати важност само ако је сачињен у форми завештања (Ђорђевић, А., 1903, стр. 62-63).

У правној литератури, са почетка 20. века, наилазимо и на мишљење да је уговор о наслеђивању нека врста иноминантних правних послова, те да се што се њихове форме тиче, на њега примењују прописи о завештањима, а што се тиче њихове садржине, важе прописи о уговорима. Према томе, услови за њихову важност, уколико се тичу форме, јесу они који важе за тестамент, а што се тиче садржине, услови који важе за уговор (Перић, Ж. М., 1923, стр. 60).

е) За закључивање уговора о наслеђивању, опречна су мишљења у погледу потребне способности за његово закључење. Наиме по једном мишљењу, потребна је

она иста способност уговорника која се тражи и за закључење обичних уговора (пар. 425, у вези пар. 533), док судећи по садржини, горе цитираног, пар. 781 Српског грађанског законика, била довољна завештајна способност (Ђорђевић, А., 1903, стр. 65).

ж) Уговор о наслеђивању, као и тестамент, не може се закључити посредством пуномоћника.

Уговор о наслеђивању је у црногорском обичајном праву могао бити закључен само између најближих сродника, без обзира на природу сродства. Због поштовања начела недељивости породичне имовине и јаког отпора у народу према уговору о наслеђивању, мало је примера да се као уговорна страна могла појавити супруга уговорног оставиоца или неки даљи сродник (Стојановић, Н., 2003, стр. 173).

У црногорском обичајном праву се за уговорно располагање заоставштином захтевала писмена форма и потврда његове садржине од стране надлежног суда. Уговорни оставилац је могао без ограничења располагали личним делом у задружној или инокосној кући и особином⁵. Међутим, он није могао располагати за случај смрти старешинством⁶, јер је на њему имао само право плодуюживања. У погледу способности за закључивање уговора о наслеђивању уговорног оставиоца тражила пуна пословна способност (Стојановић, Н., 2003, стр. 174-175).

У мађарском приватном праву била су дозвољена уговорна располагања заоставштином како међу супружницима, тако и међу свим осталим лицима. Могао је бити закључен у корист једне уговорне стране (једностранни наследни уговор), у корист обеју уговорних страна (узајамни наследни уговор), као и у корист трећег лица.

У погледу форме, било је потребано испуњење захтева форме завештања, било писменог приватног или јавног завештања. У погледу способности за закључивање уговора о наслеђивању уговорног оставиоца тражила се, способност потребана за теретна располагања, а у случају њене мањкавости, сагласност законског заступника односно органа старатељства. За уговорног наследника била је довољна способност за

---

⁵Имовина која припада једном лицу, мушког или женског пола, а одвојена је од имовине кућне заједнице којој припада.

⁶Део имовине коју је он, као старешина куће, добијао приликом деобе кућне заједнице на име управљања њом.

наслеђивање, по општим прописима о способности за наслеђивање (Стојановић, Н., 2003, стр. 174).

Уговорни оставилац, по прописима мађарског приватног права, могао је располагати имовином означеном у уговору, пословима *inter vivos*, јер уговорни наследник наслеђује само оно што иза оставиоачеве смрти остане састави део његове имовине. Једино ако је уговорни оставилац бестеретно располагао предметном имовином, уговорни наследник може захтевати испуњење обавеза из уговора, или пак накнаду вредности очекиване имовине. Савесни поклонопримац, у овом случају одговара само до вредности примљеног поклона, за разлику од несавесног који је дужан да накнади штету у потпуности. За разлику од послова *inter vivos*, уговорни оставилац не може располагати завештањем имовином на штету уговорног наследника, па касније завештајно располагање истом имовином, не би произвело правно дејство (Јесенски, А., Протић, П., 1922, стр. 171-172).

Уговор о наслеђивању, добија извршну снагу часом смрти оставиоца, стога уговорни наследник, ако умре пре уговорног оставиоца, не може пренети право из уговора на своје наследнике (Јесенски, А., Протић, П., 1922, стр. 172).

Уговор о наслеђивању губио је важност: услед накнадно постигнуте сагласности воља уговорних страна о раскиду истог, због смрти, неспособности за наслеђивање, недостојности за наслеђивање или одрицања од наслеђа уговорног наследника, услед разлога које су саме уговорне стране означиле као могуће разлоге за раскид уговора, због једностраног раскида уговора, када је тако нешто било уговорено, услед развода брака или раставе од стола и постеље, због постојања разлога за искључење из наслеђа, услед рођења потомака уговорног оставиоца, после закључења уговора о наслеђивању, због неизвршења уговором преузете обавезе издржавања уговорног оставиоца (Стојановић, Н., 2003, стр. 175).

Уколико је уговор о наслеђивању био закључен у корист трећег лица, могао је бити раскинут било споразумом уговорних страна, било једностраном изјавом воље уговорног оставиоца да раскида уговор (Стојановић, Н., 2003, стр. 175).

У нашој правној пракси јављали су се и пре рата, као и касније у Југославији, и пре доношења Закона о наслеђивању од 1955. године, уговори којима су се уређивали

осноси између старих и за рад и самостално старање, не више способних лица, и млађих лица, која су се обавезивала да ће о њима водити бригу, опслуживати их до краја живота, а за узврат је то старо лице преносило на свог саговорача део или своју имовину (било одмах по закључењу уговора, било да је пренос имовине одлаган до његове смрти). Настали из потребе обезбеђења лица у старости, ови уговори су закључивани под различитим именима и у различитиј форми (Суботић-Константиновић, Н., 1978, стр. 346).

1.3. Забрана уговора о наслеђивању као правног основа позивања на наслеђе у Републици Србији

До забране уговора о наслеђивању на нашим просторима дошло је 1955. године, када је донет савезни Закон о наслеђивању. Чл. 6. савезног Закона о наслеђивању⁷ предвиђао је да се може наследити на основу закона и тестаментa, док је у чл. 108. било експлицитно прописано: „*Ништав је уговор којим неко оставља своју заоставштину или њен део своме саговорнику или трећем лицу*“. Овако приступ следила су и законодавства бивших југословенских република, када је регулисање наследног права прешло у њихову надлежност. Став о недозвољености уговора о наслеђивању није се променио ни након распада СФРЈ (Суботић-Константиновић, Н., 1978, стр. 346).

Разлоге за забрану уговора о наслеђивању, неки аутори покушавају да пронађу на терену идеологије, односно забрањеношћу уговора о наслеђивању у свим тзв. социјалистичким државама. Ипак, како је социјалистичка идеологија била је противник самог наследног права које почива на породици и приватној својини, не постоји посебан разлог због којег би социјалистичке државе имале веће подозрење према уговору, од наслеђивања у односу на тестамент и друге наследноправне установе. Забрана уговора о наслеђивању, приликом доношења савезног Закона о наслеђивању, образлагана је конкретним правничким разлозима. У Општим напоменама уз Тезе за предпројекат Закона о наслеђивању, које су биле полазиште у раду на доношењу савезног Закона о наслеђивању, проф. Михаило Константиновић је забрану уговора о

⁷Закон о наслеђивању ФНРЈ („Сл. лист ФНРЈ”, 20/55).

наслеђивању правдао његовом неопозивошћу: „Тезе не познају наслеђивање на основу уговора. Уговор о наслеђивању не одговара данас никаквој потреби. Све су потребе задовољене установом законског реда наслеђивања и установом тестамената. У Тезама су постављена правила за наслеђивање за све случајеве, али је свакоме остављена слобода да тестаментом уреди наслеђивање оног дела имовине којим може да располаже. Закључење уговора о наслеђивању значило би одрицање од могућности прављења тестамената. Тестаменат је несумњиво еластичнији инструмент од уговора, јер је једностран правни посао. Његове одредбе завешталац може опозвати и мењати кад и како хоће, и према промењеним приликама правити нове, док уговор о наслеђивању везује дефинитивно и може бити измењен само са пристанком друге стране“ (Константиновић, М., 1947, стр 335). Гледиште проф. Константиновића прихватила је и Комисија која је уобличила коначни текст СЗОН-а. Један од твораца савезног Закона о наслеђивању, проф. Божидар С. Марковић, укидање уговора о наслеђивању објашњава на следећи начин: „По својој суштини уговор о наслеђивању има за предмет шпекулисање смрћу једног лица па је као такав противан начелима социјалистичког морала. Најзад, овај уговор доводи у пракси до многобројних спорова, изигравања уговорених обавеза и до врло компликованих случајева расправљања наследноправних односа. Наслеђивање на основу уговора, и у оним земљама где је дозвољено, у највећем броју се ограничава на уговоре између брачних другова, да би се донекле поправио имовински положај супруга. У нашем правном поретку, у коме је жена потпуно изједначена са човеком, уговор о наслеђивању појављује се и са тог становишта као излишан.“ (Марковић, Б., 1955, стр. 85).

Иако правни континуитет уговора о наслеђивању на нашим просторима, како је већ речено, прекида савезни Закон о наслеђивању, прописујући његову ништавост, у пракси се није тако лако могло раскрстити са овим правним послом.

Наиме, дефиницијом уговора о доживотном издржавању (чл. 122), посредним путем, уговор о наслеђивању и даље остаје да егзистира, а такав приступ имао је и законодавац у Републици Србији у Закону о наслеђивању из 1974. године.⁸

⁸Видети: чл. 117. Закона о наслеђивању („Сл. гласник СРС, 52/74“).

Нови Закон о наслеђивању Републике Србије прецизно сročеном дефиницијом уговора о доживотном издржавању у потпуности „затвара врата“ уговору о наслеђивању (Стојановић, Н., 2003, стр. 176).

1.4. Правна природа и модалитети уговора о наслеђивању

Уговор о наслеђивању је један од основа позивања на наслеђе. У правним системима који га признају он има најјачу правну снагу али у погледу применљивости у пракси долази тек после завештања и закона (Антић, О., 2011, стр. 332).

Уговор о наслеђивању је уговорно располагање за случај смрти. Оваква дефиниција истиче најзначајнију особеност уговора о наслеђивању, која се огледа у његовој двостукој правној природи: он је истовремено и уговор, али и располагање за случај смрти. Због тога се на уговор о наслеђивању у погледу неких питања (закључење, споразум о споредним одредбама, мане воље), примењују одредбе које нормирају уговоре док је, док је у погледу способности за пуноважно закључење, довољна завештајна способност (Escher, В., 2002, стр. 71).

Двострука правна природе уговора о наслеђивању, разлог је да је код његовог закључења потребно испуњење захтева форме и уговорног и завештајног располагања. Наиме, као и брачни споразум и уговор о наслеђивању подлеже форми званичне исправе која је састављена и оверена од стране бележника, али и допунске захтеве форме писаног тестаментa, те је потребно присуство још једног бележника и два сведока (Gschnitzer, F., 1964, стр. 71).

По томе што представља располагање за случај смрти, уговор о наслеђивању се разликује од стванопраних и облигационоправних уговора, тако да га неки аутори сматрају уговором *sui generis*. Располагање за случај смрти, садржано је у самом уговору, и његова правна дејства наступају *ex lege*, у тренутку смрти уговорног оставиоца (Ђурђевић, Д., 2009, стр. 189).

За правна дејства уговора о наслеђивању релевнатне су подела на једнострано именујуће и двострано именујуће уговоре о наслеђивању, и подела на теретне и

доброчине уговоре о наслеђивању. Поред ових подела, код неких аутора, наилазимо на разликовање афирмативних и негативних уговора о наслеђивању (Ђорђевић, А., 1903, стр. 62-63).

Уговор о наслеђивању је правни посао којим уговорне стране располажу својом заоставштином. Када уговорне стране једна другу именују за наследника, тада постоји узајамни уговор о наслеђивању. Ако само једна уговорна страна одређује другу за универзалног сукцесора, тада је посреди једностранни уговор о наслеђивању. Када обе уговорне стране именују за наследника треће лице, тада постоји двострани уговор о наслеђивању.

Код једностранно именујућих уговора о наслеђивању, само једна уговорна страна именује наследника, док се други уговарач са тиме саглашава. Другим речима, за појам једностранно именујућих уговора о наслеђивању карактеристично је постојање само једног уговорног оставиоца. Оставиочев сауговарач може (али не мора) бити обавезан на неку противчинидбу. Код двострано именујућих уговора о наслеђивању, оба уговарачасу уговорни оставиоци, који се узајамно именују за наследнике, или за заједничког наследника именују неко треће лице. Правни значај разликовања једностранно и двострано именујућих уговора о наслеђивању огледа се у томе што за двострано именујуће уговоре о наслеђивању важи претпоставка кореспективности - узајамне условљености наследноправних располагања. У овом случају ако располагање једног уговарача завештаоца буде поништено, располагање другог уговорника неће произвести правна дејства. Осим тога, ако један уговорни оставилац задржи право да опозове своје располагање за случај смрти, опозивањем једног уговорног располагања, ставља се ван снаге цео уговор о наслеђивању. Правило о кореспективности има диспозитивну природу, јер уговарачи могу предвидети да ништавост или опозивање једног наследноправног располагања неће имати за последицу стављање ван снаге целог уговора (Ђурђевић, Д., 2009, стр. 190).

За теретне уговоре о наслеђивању карактеристично је постојање обавезе оставиочевог сауговарача да плати накнаду. Између именовања за наследника и плаћања накнаде постоји узрочна повезаност, која се огледа у томе што оставилац именује свог сауговарача, односно треће лице за наследника зато што му сауговарач учинио или обећао одређену противчинидбу. Пример таквог уговора је уговор о

наслеђивању са обавезом доживотног издржавања - уговорни оставилац именује за наследника свог сауговарача или треће лице, а сауговарач се као надокнаду за то обавезује да га доживотно издржава. Код добротних уговора о наслеђивању оставиоцев сауговарач не дугује никакву противчинидбу. Правни значај поделе уговора о наслеђивању на теретне и добротине састоји се у томе што се код теретних уговора поставља питање утицаја неиспуњења противчинидбе на судбину уговорног именована за наследника. Узмимо, на пример, да су супружници закључили уговор о наслеђивању са обавезом доживотног издржавања (муж је именовано жену за наследника, а жена се обавезала да га доживотно издржава) и да жена после неког времена напусти мужа и одбије да врши своју уговорну дужност. Да ли муж има право на раскид уговора због неизвршења? У немачком праву, на уговор о наслеђивању не примењују се правила облигационог права о раскиду због неиспуњења. У овом случају, оставилац може тражити да се уговор о наслеђивању поништити са позивом на ништавост располагања за случај смрти због мана воље (Ђурђевић, Д., 2009, стр. 190).

Афирмативни уговори о наслеђивању или уговори о наслеђивању у ужем смислу, су они уговори, којима оставилац осигурава право наслеђа своје заоставштине својим сауговарачима. У њих спадају:

а) уговор о постављању наследника, којим се уговорном наследнику осигурава универзална сукцесија, било целокупне заоставштине уговорног оставиоца, било са одређеног аликвотног дела, а који су често узајамни, нарочито међу супружницима, тако да је онај уговарач кој другог надживи, уговорни наследник оног који је раније умро;

б) уговори о легатима или партикуларни уговори о наслеђивању, којима се сауговарачима осигурава право на извесне легате. Ови су уговори сродни поклонима за случај смрти, али не и истоветни, јер се, за разлику од поклона, не могу једнострано опозвати.

Негативни уговори о наслеђивању су они уговори, којима се евентуални наследник одриче свог будућег права на наслеђе (Ђурђевић, А., 1903, стр. 63).

2. О УГОВОРУ О НАСЛЕЂИВАЊУ У ПОЈЕДИНИМ САВРЕМЕНИМ ПРАВНИМ СИСТЕМИМА

2.1. Немачко право

Уговори о наслеђивању најшире су постављени, вероватно и због правне традиције, у немачком праву. У немачкој литератури, термин располагање за случај смрти користи се као генерички појам за означавање правих послова којима једно лице именује наследнике, легатаре и на други начин уређује грађанскоправне последице своје смрти. У оквиру ове категорије прави се разлика између: једностраних располагања за случај смрти (тестамент) и двостраних располагања за случај смрти (уговор о наслеђивању) (Ђурђевић, Д., 2009, стр. 188).

Немачи грађански законик⁹ допушта све врсте уговора о наслеђивању: уговор о наслеђивању, у ужем смислу, уговорне легате и негативне уговоре о наслеђивању. Уређен је у четвртом делу Немачког грађанског законика (пар. 2274-2303.). Уговор о наслеђивању је правни посао којим оставилац располаже својом имовином за случај смрти, и то у корист друге уговорне стране или трећег лица. Он је уједно и уговор и располагање за случај смрти, што указује на његову двоструку правну природу. Немачки правни поредак не даје овом уговору ни облигационоправно ни стварноправно дејство, већ он представља својеврсан основ позивања на наслеђе. Док је уговорни оставилац жив, уговорни наследник има само правну наду, очекивање да ће једног дана постати наследник. Правном надом уговорни наследник не може да располаже ни да је преноси (Спировић Трпеновска, Ј., et alia, 2011, стр. 372).

Када се уговор о наслеђивању закључује између супружника или вереника, он подлеже посебним правилима. У улози уговорног оставиоца најчешће се налазе особе млађих година, које ступају у брак, када се комбинује уговор о наслеђивању са

⁹Грађански законик Републике Немачке (Bürgerliches Gesetzbuch RGBI I S. 195, закључно са изменама и допунама из 2008. године, BGBI. IS. 2399). Интегрални текст овог закона може се наћи на сајту: <http://www.dejure.org/gesetre/BGB/html>.

брачним уговором. На тај начин они обезбеђују економску самосталност, а често и повраћај мираза, када смрт супруга прекине брак без потомака, затим код поновне удаје или женидбе преживелог супружника, ради обезбеђења заједничке деце, пре преношења наследства у нову породицу (Bartholomeyczik, H., Schlüter, W., 1975, стр. 145).

Уговор о наслеђивању у немачкој пракси закључује се и од стране лица у позним годинама, заједно са уговором о издржавању, односно о збрињавању у одговарајућим установама за смештај старијих лица. Уговором о збрињавању у овим установама једна уговорна страна се обавезује да другој уговорној страни обезбеди дом за становање и негу, у замену за њену заоставштину или део заоставштине. Обавеза уговорног наследника може се састојати и од каквих других чинидби, (нпр. школовања детета, управљање имовином оставиоца до његове смрти и сл.) (Bartholomeyczik, H., Schlüter, W., 1975, стр. 145).

Уговор о наслеђивању може бити комбинован и са другим уговорима, а његово дејство може бити условљено дејством или извршењем тог другог уговора. Без условљавања уговорни оставилац може се решити своје обавезе једино поништењем уговора, због мане воље (Bartholomeyczik, H., Schlüter, W., 1975, стр. 145).

Сагласно одредбама пар. 2274 Немачког грађанског законика, уговор о наслеђивању може бити закључен само лично. Такође може бити закључен једино од стране потпуно пословно способног лица, те за његово пуноважно закључење није довољна завештајна способност. Ипак, један супружник може да закључи овај уговор са другим и уколико је ограничено пословно способан, уз сагласност законског заступника, односно органа стартељства (Спировић, Трпеновска Љ., et alia, 2011, стр. 174).

Овај Законик, посебно регулише случај када супружници, односно вереници закључују уговор о међусобном, узајамном наслеђивању (Bartholomeyczik, H., Schlüter, W., 1975, стр. 145).

Уговор о наслеђивању (документ), може имати, поред најмање једне безусловно делујуће (једнострано неопозиве) уговорне обавезе, такође и друге обавезе, и то одредбу о извршењу завештања, налог о деоби или разбаштињењу, али дејство ових

одредби ограничава се на дејство изјаве последње воље (завештања). Наиме, оставилац може у свако доба ове обавезе без икаквог разлога једнострано да опозове, као да су се оне налазиле у неком завештању (Bartholomeyczik, H., Schlüter, W., 1975, стр. 148).

И обавезе које су уговорене, не постају неопозиве самим уношењем у уговор. Оне такође могу имати дејство завештајних располагања, уколико из самог слова уговора не произлази намера оставиоца да се неопозиво обавезе. Намера неопозивог располагања уговором најчешће се претпоставља када је друга уговорна страна уговорни наследник, односно када има властити интерес за располагање у корист трећег лица. Уколико, на пример, супружници без деце узајамно располажу својом заоставштином, уговором о наслеђивању, тако да умрлог супружника наслеђује преживели, а затим њега заједнички рођаци, располагање у корист надживелог супружника сматраће се уговорним, а затим његово, у корист рођака завештајним (Bartholomeyczik, H., Schlüter, W., 1975, стр. 149).

Уговорни оставилац, може располагати имовином из уговора пословима *inter vivos*. Од овог правила постоји изузетак који се односи само на уговорне легате и то ако је оставилац учинио поклон са намером наношења штете примаоцу легата, у ком случају оштећени, након отварања наслеђа, може захтевати од поклонопримца повраћај примљеног поклона. Прималац легата не може, за живота оставиоца, било каквим сретствима обезбеђења да осигура свој будући захтев јер он нема никакво садашње, доспело потреживање према оставиоцу, наследнику или каквом трећем лицу. Једино уколико се оставилац, поред уговора о наслеђивању, обавезе и каквим облигационим уговором да неће располагати уговором о наслеђивању обухваћеном имовином, он ће сносити последице повреде уговора, по правилима о накнади штете због неиспуњења уговора (Bartholomeyczik, H., Schlüter, W., 1975, стр. 151).

Завештање, било да је сачињено пре или после закључења уговора о наслеђивању, биће ван снаге, уколико је у противречности са располагањима у корист уговорних наследника или примаоца уговорног легата, тј. уколико мења правно стање које би настало отварањем наслеђа, тако да умањује, ограничава њихова права из уговора. Ако уговор о наслеђивању буде раскинут или поништен, сва располагања, настале пре или после уговора, било да су у противречности са њим или не, остају на снази (Bartholomeyczik, H., Schlüter, W., 1975, стр. 152).

Уговор о наслеђивању може бити раскинут сагласношћу воља уговорних страна, која мора бити изражена у форми која се тражи за закључење уговора о наслеђивању. Закључење новог уговора о наслеђивању, који је само делимично у противречности са претходним, а којим се ранији уговор изричито не побија, стављају се ван снаге само она располагања која су противречана одредбама новозакљученог уговора. Уколико је уговор закључен у корист трећег лица, стране уговорнице могу га раскинути без сагласности бенефицијара (трећег лица). Тек смрћу једног од уговорних партнера, бенефицијар може, уколико не жели да уговор произведе правно дејство, да закључи са преживелом страном уговорницом, уговор о одрицању од наслеђа (Bartholomeyczik, H., Schlüter, W., 1975, стр. 156).

Једна од основних карактеристика овог уговора, његова једнострана неопозивост трпи одређена ограничења, тако да уговорни оставилац може у одређеним случајевима, једностраном изјавом воље, како на основу закона (нпр. у случају да уговорни наследника изврши кривично дело према оставиоцу, односно уколико наступе услови за искључење из наследства), тако и самим уговорним одредбама, задржати право опозива целог уговора или појединих располагања (Bartholomeyczik, H., Schlüter, W., 1975, стр. 157).

2.2. Швајцарско право

Швајцарски грађански законик садржи у основи исто третирање уговора о наслеђивању као и Немачки грађански законик.¹⁰ Овај уговор је један од основа позивања на наслеђе и њиме се може поставити било универзални, било сингуларни сукцесор, корисник може бити и треће лице, а могућ је и негативни облик уговора.

За пуноважност уговора захтева се форма јавног завештања, односно закључење пред јавним бележником, уз присуство два сведока.

Уговор о наслеђивању, као и завештање, може се односити на целу, или део заоставштине, или само на њен расположиви део. Преостали део заоставштине, којим оставилац није располагао, расподељује се законским наследницима. Као и у немачком

---

¹⁰ Видети чл. 481, 494 и чл. 512-516. Швајцарског грађанског законика (Code civil Suisse du décembre 1907, закључно са изменама и допунама од из 2013. године, LF 21.06.2013. (I)). Интегрални текст овог Закона може се наћи на сајту: <http://www.admin.ch/opt/fr/classified-compilation/19070042/index.html>.

праву, дејство уговора о наслеђивању наступа у моменту смрти оставиоца, па он може имовином из уговора располагати пословима *inter vivos*.

Овај уговор може бити раскинут писмено израженом сагласношћу воља уговорних страна, или пак једностраном изјавом воље, уколико наступе услови за искључење из наследства, за коју се захтева форма тестаментa. Уговор о наслеђивању неће произвести правно дејство и уколико уговорни наследник или легатар, не надживи оставиоца. Као и у немачком, и у швајцарском праву се не може уговорним располагањем за случај смрти повредити право на нужни део(Спировиќ Трпеновска, Љ., et alia, 2011, стр. 176-177).

2.3. Аустријско право

Аустријски грађански законик дозвољава закључивање уговора о наслеђивању само међу супружницима, а допуном од 1817. године, ово право дато је и вереницима, под условом да касније ступе у брак. Овај Законик дозвољава уговорно одређивање искључиво универзалног сукцесора (уговор о наслеђивању, у ужем смислу), (Антић, О., 1986, стр. 513).¹¹

Уговори о наслеђивању веома су чести у корист трећег лица, најчешће заједничке деце. Пракса и старија правна наука, а сходно одредби Аустријског грађанског законика о немогућности опозива уговора, једино на штету другог супружника, давале су оваквим одредбама завештајно дејство, зато су могле бити једнострано опозиве, али млађа правна теорија и пракса признају уговорима о наслеђивању у корист трећег лица пуно правно дејство(Gschnitzer, F., 1964, стр. 39).

Треба напоменути да аустријско право предвиђа и одређене специфичности које се односе на ограничење дејства уговора о наслеђивању: супрузи могу својом имовином да располажу пословима *inter vivos*, чак и ако је овај уписан у земљишне

---

¹¹ Видети: пар. 602, пар. 1249-1254. Аустријског грађанског законика (Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch JGS Nr. 946/1811, df BGB I 58/2004, 77/2004, 43/2005, 51/2005 i 113/2006). Интегрални текст овог Закона може се наћи на сајту: [http://www.jusline.at/allgemeines_Bürgerliches_Gesetzbuch_\(AGBG\)html](http://www.jusline.at/allgemeines_Bürgerliches_Gesetzbuch_(AGBG)html).

књиге, 1/4 активе остаје резервисана за завештајна располагања и не може бити обухваћена уговором, а нужни наследници задржавају своја права. Из овога следи, да уговорни наследник нема право да на било кој начин штити свој интерес пре смрти уговорног оставиоца, односно не може тражити обезбеђење будућег наследства, па се може догодити да наследи само *nudum ius* (Антић О., 1986, стр. 513).

Уговором о наслеђивању, супружник се не може у потпуности одрећи права на располагање за случај смрти завештањем. Сваком од супружника остаје ¼ заоставштине за завештајно располагање. Једино уколико оставилац не располаже слободном четвртином с завештањем, после отварања наслеђа, припадше уговорном наследнику, када му је уговором остављена цела заоставштина, а у супротном законским наследницаима (Спировић Трпеновска, Љ., et alia, 2011, стр. 377-378).

Као што је већ речено, уговор о наслеђивању не може се опозвати на штету другог супружника, већ се само може поништити ако су испуњени законски услови. Уговор о наслеђивању престаје да важи, по сили закона, у случају смрти уговорног наследника пре оставиоца, неспособношћу и недостојношћу за наслеђивање, у време отварања наслеђа, као и одрицањем од наслеђа и разводом или поништењем брака.

Аустријски грађански законик допушта свим лицима која могу пуноважно да располажу својим правом наслеђа да се уговором са оставиоцем одрекне свог будућег наследног права (негативни уговор о наслеђивању).¹²

2.4. Француско право

Француски грађански законик, с обзиром на његову специфичну систематику послова *mortis causa*, уговор о наслеђивању (као и завештање), сврстава у поглавље о поклонима.¹³ Code civil уговор о наслеђивању одређује као поклон будућих ствари (Антић, О., 1986, стр. 513).

¹² Видети: пар. 1246-1252 Аустријског грађанског законика.

¹³ Видети: чл. 943, чл. 1081-1099. Француског грађанског законика (Code Civil, закључно са изменама и допунама из 2006. године, la loi No 2006-728 du Juin 2006). Интегрални текст овог Закона може се

Уговор о наслеђивању (уговор о увођењу у наслеђе) је уговор којим поклонодавац даје поклонопримцу право да узме његова добра у наслеђе. Он обавезно мора имати брачни карактер, у супротном је неважећи. Сачињава се или брачним уговором, или у току брака између супружника. Једино су ове могућности у употреби и то веома често. Овај уговор је хибридни уговор, двојаког карактера, јер има особине и поклона и завештања. Правни акт којим настаје је уговор, а пошто је он бестеретан, он представља поклон. С друге стране, право које он додељује проузроковано је смрћу. Он, дакле, има наследни карактер који га чини сродним завештању. Осим тога, зависно од тога да ли је склопљен путем брачног уговора или током брака супружника, он је сличан или поклону, својим неопозивим карактером, или завештању, својим опозивим карактером (Malaurie, Ph., Aynès, L., 1995/1996, стр. 393).

Овај правни посао широко је примењиван у периоду пре доношења Француског грађанског законика, када је био један од многобројних брачних споразума којим су се могла, најчешће под ауторитетом родитеља, одредити права наследника, у највећем броју случајева, у циљу давања предности старијем мушком наследнику. Упркос негативном ставу, у доба Револуције, Грађански законик га је сачувао, али једино за брачне поклоне. Он му је одузео назив уговор о увођењу у наслеђе и дао му назив поклон будућих ствари, тј. имовине која произлазе из наслеђа које није отворено. Он је, дакле, организовао његов режим, имајући у виду кршење правила „дати, а задржати не вреди“. Делокруг му је био сужен а режим строг. Бележничка пракса, у недостатку било каквог текста, створила је уговор о наслеђивању (уговор о увођењу у наслеђе), сачињен између супружника током брака, који је сасвим другачије природе и у сасвим другачијем духу будући да је опозив. Пракса је задржала израз уговор о увођењу у наслеђе, који јасно показује да се ради о увођењу у наследство путем уговора. Постало је изузетак његово уговарање брачним уговором, због његове неопозивости. Напротив, када је сачињен између супружника током брака, врло је чест уговор, због своје опозивости. Генерално, он је сачињен у форми узајамног поклона који има за предмет део расположиве имовине. Његова опозивост и одлагање његовог дејства до смрти поклонодавца чине га сличним тестаменту (Malaurie, Ph., Aynès, L., 1995/1996, стр. 393).

преузети код: Dolfosse, A., Peniguel J. F., La reforme des successions et des liberaties, Paris, 2006, стр. 329-389).

Дакле, уговор о наслеђивању (уговор о увођењу у наслеђе), у француском праву, има у свом делокругу брачне поклоне, и то оне учињене брачним уговором у корист једног или оба будућа супружника, они су неопозиви, као и сви поклони из брачног уговора, и оне учињене током брака од стране једног супружника у корист оног другог, који су опозиви *ad nutum*, као и сви поклони учињени између супружника током брака. У пракси, једнострано опозивање је ретко, оно се најчешће дешава између раздвојених супружника (Maurie, Ph., Aynès, L., 1995/1996, стр. 394).

Уговор може бити сачињен у корист супружника, садашњег или будућег. Поклонопримци исто тако могу бити деца и потомци који ће се родити у браку.¹⁴

Старија, класична француска правној теорија (теорија монизма) уврстила је уговор о наслеђивању(уговор о увођењу у наслеђе) у породицу поклона. Према овој теорији, способност која се тражи за његово закључивање је она која је потребна да би се учинио поклон, која би морала да постоји у тренутку закључења уговора, код обеју уговорних страна. У случају повреде нужног дела, враћање поклона се врши сходно њиховом датуму, после завештања и последњих поклона. Савремена теорија прихватила је теорију дуализма, која сличност уговора о наслеђивању(уговор о увођењу у наслеђе), и то уговора сачињеног у форми брачног уговора, са поклоном, своди на њихову неопозивост. Напротив, они сачињени између супружника у току брака врло су слични завештањима иако су у ствари уговори, пошто су опозиви, способност је она прописана код завештања, враћање се врши пре враћања каснијих поклона, под претпоставком, да их ови последњи нису опозвали (Maurie, Ph., Aynès, L., 1995/1996, стр. 396).

Уговор о наслеђивању (уговор о увођењу у наслеђе), производи пуно правно дејство у тренутку отварања наслеђа. Између тренутка закључења и овог датума, ситуација је сложенија. Ако наследник (поклонопримац) умре пре отварања наслеђа, уговор не производи правно дејство, осим у случају када је сачињен путем брачног уговора који је у корист деце рођене у браку. Уговорни наследник, прихватајући уговор о наслеђивању (уговор о увођењу у наслеђе), је само прихватио могућност

---

¹⁴ Појам „потомци рођени у браку“ обухвата не само закониту децу која потичу из њега, већ исто тако и позакоњену или усвојену децу од стране оба супружника, али не и дете чије је порекло установљено само у погледу једног родитеља (Maurie, Ph., Aynès, L., 1995/1996, стр. 395).

наслеђивања, па може, у зависности од стања наследства, да прихвати овај уговор, да се одрекне наслеђа или да га прихвати, под условом да се изврши попис имовине. Он је у истом положају као и тестаментални наследник, према томе, ако је увођење у наслеђе универзално, његово тренутно право на поседовање наследства и његове обавезе према дуговањима, идентичне су онима које има универзални наследник (Maurie, Ph., Aynès, L., 1995/1996, стр. 397).

Пре отварања наслеђа, поклонодавац (уговорни оставилац) остаје власник добара наведених у уговору, те он може да њима располаже. Ова могућност располагања потпуна је када се ради о уговору о наслеђивању (уговору о увођењу у наслеђе) сачињеном између супружника у току брака, будући да је он опозив. Када се ради о уговору о наслеђивању (уговору о увођењу у наслеђе), сачињеном путем брачног уговора, он је неопозив. Поклонодавац (уговорни оставилац) не може неодговорним поступком негирати уговор, стога, када је он универзалан, уговорни оставилац не може ни да поклања ни да завешта, једино може давати скромне поклоне. Међутим, он може располагати својом имовином третним правним пословима. Клаузула о неутуђивости целог наследства била би без правног дејства (Maurie, Ph., Aynès, L., 1995/1996, стр. 397).

Када је одређен брачним уговором, положај уговорног наследника, може се упоредити са положајем нужног наследника. Он не може трпети штету због поклона поклонодавца, и његово право има наследноправни карактер. Дакле он не може, уколико наслеђе није отворено, ни да уступи то право, ни да га се одрекне, иначе он би сачинио уговор о будућем наслеђу (Maurie, Ph., Aynès, L., 1995/1996, стр. 398).

3. УГОВОР О НАСЛЕЂИВАЊУ У САВРЕМЕНОМ СРПСКОМ ПРАВУ

3.1. Увођење уговора о наслеђивању у правни поредак Републике Србије – аргументи *pro et contra*

Све до ступања на правну снагу савезног Закона о наслеђивању из 1955. године уговор о наслеђивању је (као и уговор о испоруци) код нас био дозвољен правни посао.

Важеће законодавство у Србији забрањује уговор о наслеђивању. Ова забрана проистиче из чл. 2 Закона о наслеђивању, који предвиђа да се може наследити на основу закона и завештања, као и из чл. 179 Закона о наслеђивању којим је прописана апсолутна ништавост уговора којим један уговарач своју имовину или њен део оставља у наслеђе свом сауговарачу или неком трећем.

Иако би допуштење уговора о наслеђивању, на први поглед, било у складу са начелом диспозитивности, којим се кроз грађанскоправна уређења остварује слобода појединца, многи аутори приписују овом уговору низ потенцијалних негативних учинака (Gavella N., Belaj V., 2008, стр. 421).

Још у време доношења савезног Закона о наслеђивању 1955. године, а којим је овај правни институт избачен из нашег правног поретка, наилазимо на негативну критику уговора о наслеђивању. О њему је, поред осталог речено, да је у питању застарела правна творевина која је имала, значаја у феудализму, јер је доприносила очувању породичног богатства. Ове тврдње, међутим, директно оповргавају савремени развијени правни системи европских земаља (Немачке, Аустрије, Швајцарске, Француске). О његовој непотребности, која му се, такође, приписује од стране неких аутора, најбоље говори то што у овим правним системима, овај институт успешно егзистира, и наилази на значајну примену у пракси (Стојановић, Н., 2003, стр. 175-176).

Основана је критика да се уговором о наслеђивању не пружа никаква гаранција уговорном наследнику да ће из одређене заоставштине нешто заиста и добити, с обзиром на то да уговорном оставиоцу остаје неокрњено право слободног располагања

својим добрима *intervivos* (Ђурђевић, Д., 2009, стр. 186). Код располагања заоставштином увек је неизвесно која ће се права затећи, односно какво ће стање имовине оставиоца бити у тренутку отварања наслеђа, било да је оставилац располагао завештањем или уговором, те се у овоме се уговор о наслеђивању ни мало не разликује од осталих располагања за случај смрти. Ипак, друга је ситуација када је на страни уговорног наследника уговорена каква обавеза, када се ради се о двостарнообавезујућем располагању, па је као и код свих оваквих уговора обавеза једне стране, основ обавезе друге. Располагање заоставштином, обухваћеном уговором, у овом случају, требало би се спречити, и на тај начин заштити положај уговорног наследника, под условом, наравно, да је он своју обавезу уредно испунио, или испуњава (давање доживотне ренте или доживотног издржавања), уписом у регистар непокретности и тако обезбедити његово наследноправно овлашћење (Ђурђевић, Д., 2009, стр. 186).

„Овај недостатак уговорног наслеђивања не испољава се у ситуацијама где се као уговорне стране појављују супружници, односно чланови породичне заједнице, уколико уговор обухвата добра која представљају њихову заједничку имовину“ (Ђурђевић, Д., 2009, стр. 186).

Поред тога, каже се за уговор о наслеђивању да је он по својој суштини шпекулативног карактера, да је узрок многобројним споровима међу наследницима и да доводи до компликованих случајева расправљања заоставштине. Неписано је правило да код нас расправљање заоставштине одређеног оставиоца редовно прате и спорови међу наследницима око поделе исте. Да ли би уговор о наслеђивању, у нашем праву још више компликовао расправљање заоставштине одређеног оставиоца или не, то се не може унапред знати. Одговор може ићи у оба правца, зависно од околности конкретног случаја. На крају крајева, ни други правни послови којим се располаже имовином или заоставштином (нпр. уговор о уступању и расподели имовине за живота, уговор о доживотном издржавању, уговор о поклону, завештање) нису беспрекорни у том правцу, али се не доводи у питање њихова егзистенција у нашем праву (Стојановић, Н., 2003, стр. 177).

Негативна критика уговора о наслеђивању стоји на становишту да уговор о наслеђивању ограничава или чак у потпуности онемогућава слободу завештајног располагања, те му се као једна од основних карактеристика приписује нееластичност.

Ова основана критика може у значајној мери бити анулирана, прописивањем у закону права уговорних страна да предвиде у самом уговору могућности раскида истог једностраном изјавом воље уговорног оставиоца, као и нормирањем, по угледу на немачко и швајцарско право, раскида уговора, на основу закона, услед неизвршења уговорне обавезе уговорног наследника, или због постојања разлога за искључења из наслеђа или лишењем нужног дела (Ђурђевић, Д., 2009, стр. 192).

3.2. Уговор о наслеђивању у односу на институте које регулише савремено српско право

Између уговора о наслеђивању и завештања, иако оба представљају располагање за случај смрти, постоје значајне разлике. Завештање је једностран и опозив правни посао који не ограничава оставиочеву слободу располагања, па га може, све до своје смрти, једнострано изменити или опозвати.

У свим правним порецима који га дозвољавају, уговор о наслеђивању је, начелно, једнострано неопозив правни посао. Уговорни оставилац је везан уговором о наслеђивању. Он га, по правилу, не може једнострано опозвати, тако да уговор о наслеђивању представља један вид вољног ограничавања оставиочеве слободе тестирања.

Завештање, због своје једностраности и опозивости, те могућности прилагођавања промењеним животним околностима, представља еластичнији инструмент располагања заоставштином и слободног уређивања наследноправних односа. Уговор о наслеђивању, иако, начелно, једнострано неопозив, може се једнострано опозвати у одређеним случајевима. Тако је, као што је већ речено, у немачком праву, могуће једнострано опозвати своје уговорно располагање *mortis causa*, уколико је таква могућност предвиђена самим уговором, или пак, уколико наступе разлози за искључење из наследства.

Међутим, ова најзначајнија предност која се приписује завештању, може у пракси, довести до условљавања наследника, тако што им се ставља у изглед

могућност опозива завештања у случају понашања противно њиховим захтевима (Ђурђевић, Д., 2009, стр. 202).

Због наведених разлика, расправа о евентуалној непотребности уговора о наслеђивању своди на разматрање о томе да ли у пракси постоји потреба за везаним располагањем за случај смрти.

„Потреба за неопозивим наследноправним располагањима постоји како између супружника, тако и између других лица. Што се тиче брака, он се заснива, између осталог, и на узајамном помагању супружника. У складној брачној заједници, кроз вођење заједничког домаћинства, супружници спонтано подмирују своје заједничке потребе. Међутим, када један од њих умре, позиција надживелог супружника може постати незавидна услед тога што он мора да дели имовину коју је заједно са оставиоцем стекао у току трајања њихове брачне заједнице. Положај надживелог супружника посебно је отежан када наслеђује у другом наследном реду, јер између њега и његових санаследника не може настати законска обавеза издржавања. Закон о наслеђивању има у виду такве ситуације и покушава да обезбеди надживелог супружника кроз институт повећања законског наследног дела. Ова установа не омогућава супружницима да још за живота постигну извесност у погледу имовинскоправног положаја у коме ће се један од њих наћи након смрти другог. Ту извесност им може пружити уговор о наслеђивању“ (Ђурђевић, Д., 2009, стр. 202).

Потреба за закључењем уговора о наслеђивању постоји и између лица која не живе у брачној заједници, али када је због околности конкретног случаја, потребно додатно заштитити наследноправни положај, најчешће, потомака, али и других лица.

У страним државама, уговор о наслеђивању често се закључује као теретан уговор код којег сауговорач уговорног оставиоца има обавезу доживотног издржавања, који оставиоцу за живота обезбеђује негу у старости и болести. Како је располагање уговорног оставиоца неопозиво, даваоцу издржавања ће бити загарантовано стицање наследничког својства.

Како је савезним Законом о наслеђивању из 1955. године забрањен уговор о наслеђивању као непозиво наследноправно располагање, а завештање као једнострано располагање *mortiscausa*, којим завешталац није везан није давао довољно гаранција у

обезбеђивању имовинскоправне позиције одређених лица, редактори савезног Закона о наслеђивању су покушали да укидање уговора о наслеђивању надоместе кроз афирмацију уговора о доживотном издржавању. Преднацрт грађанског законика Србије, о коме ће касније бити више речи, у случају усвајања алтернативе која предвиђа могућност да супружници међусобно закључе уговор о наслеђивању, искључује такву могућност у погледу уговора о доживотном издржавању. Може се закључити да наш законодавац сматра уговор о доживотном издржавању и уговор о наслеђивању супститутима за које не постоји потреба да истовремено егзистирају у једном правном поретку. Међутим, ради се о два суштински различита правна посла, па ћемо покушати да укажемо на њихове најзначајније тачке мимоилажења.

Разлика између уговора о наслеђивању и уговора о доживотном издржавању огледа се у томе што је уговор о доживотном издржавању облигациони уговор, који не представља основ позивања на наслеђе. Код уговора о доживотном издржавању једна страна (давалац издржавања) се обавезује да издржава другу страну (примаоца издржавања) све до њене смрти, да брине о њој и да је после смрти сахрани, а као накнаду за то давалац издржавања ће у моменту смрти примаоца издржавања стећи својину на некој примаочевој непокретности или неко друго примаочево право.¹⁵

Дакле, уговором о издржавању располаже се прецизно одређеним правима или стварима, постојећим у тренутку закључења уговора, а не заоставштином, у смислу свих права и обавеза које ће се затећи у заоставштини оставиоца, у тренутку отварања наслеђа, што представља један од недостатака уговора о доживотном издржавању. Наиме, предмет примаочеве обавезе може бити само она ствар која се налази у његовој имовини у моменту склапања уговора. Другачије је код уговора о наслеђивању. Услед тога што уговорни наследник стиче заоставштину, односно њен аликвотни део, њему могу припасти и она права која уговорни оставилац стекне, након закључења уговора.

Уговорне стране, код уговора о доживотном издржавању, могу бити и супружници. Уколико муж жели да осигура имовинскоправну позицију жене, након своје смрти, он може са њом закључити уговор о доживотном издржавању који би обухватио све његове непокретности и вредније покретне ствари. Када муж умре, из његове заоставштине издвајају се сва права обухваћена уговором о доживотном

---

¹⁵ Видети: чл. 194. Закона о наслеђивању Републике Србије.

издржавању. Међутим, уговор о доживотном издржавању има и одређене недостатке у односу на уговор о наслеђивању. Пре свега, не постоји могућност закључења тзв. „реципрочних“ уговора о доживотном издржавању, на пример, да муж и жена предвиде да ће се међусобно издржавати, с тим да онај који надживи постане искључиви власник њиховог стана који се налазио у режиму заједничке имовине (Ђурђевић, Д., 2009, стр. 206).

Уговор о доживотном издржавању има предност у односу на уговор о наслеђивању, која се састоји у томе што давалац издржавања још за примаочевог живота стиче одређену грађанскоправну позицију коју може обезбедити уписом у јавне регистре. Уговор о доживотном издржавању ограничава примаочеву слободу уговарања, јер он не сме отуђивати ствар, или друго право, које је предмет његове уговорне обавезе. Своје право на ствари, давалац издржавања може супроставити примаочевим правним следбеницима уколико су несавесни. Код уговора о наслеђивању, уговорни наследник нема никаква права за живота уговорног оставиоца и не може га спречити да отуђује своју имовину правним пословима *inter vivos*.

Ипак, правни положај даваоца издржавања, из уговора о доживотном издржавању није у потпуности заштићен. Судска пракса не прихвата да се код уговора о доживотном издржавању примене правила о реалној суброгацији. Иако прималац издржавања не сме да отуђи ствар, која ће у тренутку његове смрти прећи у својину даваоца издржавања, постоји могућност да држава експроприше ту ствар, или да он пропадне услед више силе или радње трећег лица. Накнада коју прималац издржавања добије за експрописану, односно оштећену непокретност неће припасти даваоцу издржавања по правилима о реалној суброгацији. Овакав проблем не појављује се код уговора о наслеђивању, јер уговорни наследник у тренутку оставиоцеве смрти стиче његову заоставштину или њен аликвотни део (Ђурђевић, Д., 2009, стр. 206).

Велика мана уговора о доживотном издржавању јесте и то што он не подлеже правилима о заштити нужног дела. Имовина обухваћена уговором о доживотном издржавању не улази у обрачунску вредност заоставштине и из ње се не могу намирити нужни наследници примаоца издржавања. Због ове његове особине, у пракси се често користе за изигравање наследноправног положаја неког од нужних наследника, па како имовина обухваћена уговором не улази у заоставштину, законски наследник буквално остаје без права наслеђа, уколико је оставилац располагао

уговором о доживотном издржавању својом целокупном имовином. Ова мана уговора о доживотном издржавању нарочито може доћи до изражаја када су нужни наследници лица која су трајно неспособна уа привређивање и без нужних средстава за живот. Да је уговор о наслеђивању дозвољен правни посао, његовом применом били би заштићени нужни наследници уговорног оставиоца, што се уговором о доживотном издржавању никако не постиже (Ђурђевић, Д., 2009, стр. 206).

Такође, да је уговор о наслеђивању, као основ универзалне супституције, дозвољен у нашем праву, њиме би у већој мери били заштићени повериоци оставиоца, него ли повериоци примаоца издржавања. Чак и да су се уговорне стране код уговора о доживотном издржавању споразумеле о одговорности за дугове примаоца издржавања, та одговорност обухвата само оне дугове који постоје у време закључења уговора, а никако и будуће дугове (Ђурђевић, Д., 2009, стр. 206).

Забрану уговора о наслеђивању српски законодавац је осим уговором о доживотно издржавању покушао да надомести и уговором о расподели имовине за живота, као правим облигационим уговором који производи одређене наследноправне последице. Са једне стране, уговорне стране код овог уговора могу бити предак и његови потомци који би по правилима редовног законског наслеђивања били позвани на наслеђе. Са друге стране, она имовинска добра, која су предмет уговорне обавезе претка не могу да чине његову заоставштину и из ње се не може намирити нужни део наследника. У односу на уговор о наслеђивању, специфичност уговора о уступању и расподели имовине за живота је у томе да у положају уговарача може бити тачно одређен, узак круг субјеката. Осим тога, код овог правног посла, може се ваљано располагати само оним имовинским правима која постоје у време његовог закључења и, по правилу, потомци не одговарају за преткове дугове.¹⁶

3.3. Уговор о наслеђивању у Преднацрту грађанског законика Републике Србије

Преднацрт грађанског законика Републике Србије, после више од пет деценија, отвара врата могућности увођења још једног основа позивања на наслеђе, поред до

¹⁶Видети: чл. 183, чл. 185-186 и чл. 190 Закона о наслеђивању.

сада постојећих, закона и завештања. Те промене Комисија за израду грађанског законика правда потребом отклањања бројних спорова које пракса познаје, после смрти једног од супружника. Према предложеном решењу из Преднацрта грађанског законика, у члану 2, који уређује основе позивања на наслеђе, наговештена је измена, у смислу додавања још једног основа, а то је уговор о наслеђивању. Као алтернатива досадашњој забрани уговора о наслеђивању, у члану 181. до 186, ово питање се уређује детаљније, у погледу услова пуноважности, форме, предмета и дејства.¹⁷

Уговор о наслеђивању дефинисан је као уговор којим једно лице оставља своју заоставштину или њен део у наслеђе свом саговорачу, те даље прецизира да се може закључити само између супружника.¹⁸

Овакво решење, у погледу лица којима је дозвољено пуноважно закључење уговора о наслеђивању, прихваћено је у нпр. аустријском и француском праву. Због потребе заштите наследноправног положаја надживелог супружника, нарочито уколико наслеђује у другом наследном реду са прецима оставиоца, прихватљиво је овакво решење. Законодавац није изричито прецизирао могућност закључења узајамног уговора о наслеђивању између супружника, али сматрамо да би у случају усвајање ове алтернативе и увођења могућности уговорног располагања заоставштином, била пожељна могућност реципрочног располагања међу супружницима (таква могућност не постоји код уговора о доживотном издржавању).

Преднацрт предвиђа могућност закључивања уговора о наслеђивању у корист деце, другог супружника, њихове заједничке деце, њихових усвојеника или других потомака.¹⁹

Дакле, као и у већини правних система који познају овај институт, могуће је уговорно располагати заоставштином у корист трећег лица, али их Преднацрт ограничава на децу, једног или оба супружника, усвојеника и остале потомке (исто решење налазимо у француском праву). И за ово правило можемо наћи оправдање,

---

¹⁷ Видети: Комисија за израду грађанског законика, Преднацрт грађанског законика, четврта књига, Београд, 2011.

¹⁸ Видети: чл. 181. Преднацрта грађанског законика, четврта књига, Београд, 2011.

нарочито у погледу деце само једног супружника, који у случају смрти родитеља, као пасторак надживелог супружника, не би имао никаква наследна права по правилима о интестатском наслеђивању.

За пуноважност уговора, Преднацрт као алтернативу предвиђа услов, на који не наилазимо у другим правним порецима са дугом уговорно-наследном традицијом. Наиме, прописано, је да ће уговор о наслеђивању бити пуноважан само ако су се са његовим закључењем сагласили сви потомци сауговарача који ће по закону бити позвани да их наследе.

Ако неки потомак није дао сагласност за закључење уговора о наслеђивању, може је дати накнадно. Уговор је пуноважан и ако потомак који није дао сагласност умре пре супружника као саговарача, или се одрекне наслеђа, или је недостојан, а не остави потомство. Алтернатива овој одредби о пуноважности јесте да је он пуноважан и ако се са његовим закључењем није сагласио неко од његових потомака који би био позван на наслеђе.²⁰

Уговор мора бити сачињен у писменој форми и оверен од стране судије који је дужан да пре овере прочита странкама уговор и нарочито да их упозори да имовина која је предмет уговора не улази у њихову заоставштину и да се њоме не могу намирити нужни наследници. У супротном, уговор је ништав. Судија на самом уговору потврђује да су те радње учињене. Уговор може сачинити и јавни бележник, у облику јавнобележничког записа, уз упозорење на последице.²¹

Уговор може обухватати заоставштину уговарача или њен део.

Најзначајније одступање, а које се односи на правно дејство уговора о наслеђивању, у варијанти предвиђеној Преднацртом, у односу на овај уговор у правним системима у којима егзистира још из средњег века, јесте да имовина која је предмет уговора не улази у њихову заоставштину и да се њоме не могу намирити нужни наследници. Наиме, једна од основних предности која се приписује уговору о

---

²⁰ Видети: чл. 182 Преднацрта грађанског законика, четврта књига, Београд, 2011.

²¹ Видети: чл. 183 Преднацрта грађанског законика, четврта књига, Београд, 2011.

наслеђивању, насупрот уговору о доживотном издржавању, је да су његовом применом заштићени нужни наследници уговорног оставиоца, што се уговором о наслеђивању, који би био закључен у случају прихватања решења из Преднацрта грађанског законика, никако не постиже. Оваквим нормирањем уговора о наслеђивању, губи се његова основна карактеристика, а то је да он представља уговорно располагање заоставштином, јер уколико би имовина обухваћена уговором остала ван заоставштине, па се из ње не би могли намирити ни нужни наследници, а вероватно ни повериоци оставиоца, овај уговор, иако Преднацрт предвиђа да он представља располагање заоставштином, суштински губи то својство и добија облигационоправна обележја.

Усвајањем алтернативе Преднацрта, којом се омогућава уговорно располагање заоставштином, била би искључена могућност закључивања уговора о доживотном издржавању, за шта неможемо наћи ваљано оправдање. Сматрамо да се паралелном егзистенцијом уговора о наслеђивању и уговора о доживотном издржавању може у већој мери остварити слобода у уређивању правних односа, према потребама и могућностима субјеката у правном промету.

4. ОСТАЛИ НАСЛЕДНОПРАВНИ УГОВОРИ

4.1. Уговор о одрицању од наслеђа које није отворено

Уговор о одрицању од наслеђа које није отворено је уговор по коме се потенцијални законски наследник одриче свог наследог права које би имао на заоставштини свог сауговарача, у моменту његове смрти. Из ових карактеристика несумњиво произлази да је ово један од наследноправних уговора, јер се овде располаже будућим наслеђем које није отворено.

Бројна европска права, као на пример, швајцарско, немачко и аустријско допуштају овај уговор (Сворцан, С., 1977, стр. 481).

Иако је наш савезни Закон о наслеђивању из 1955. године, заузео начелан став о забрани уговора о одрицању од наслеђа које није отворено, оставио је могућност његовог закључења под одређеним околностима.²²

Основне карактеристике овог наследноправног уговора биле су:

а) Уговорне стране могу бити само предак и потомак. Из овога следи да се располагање може односити само назаконски и евентуално нужни део наслеђа, на који би потомак имао право у тренутку делације претка. Овај уговор са претком може закључити било који потомак. Најчешће је то првостепени потомак или другостепени који би се позивао, по праву представљања, на место свог раније умрлог претка, односно претка који из другог разлога не може да буде наследник (нпр. недостојан).

б) Претпоставка је да се одрицање од наслеђа односи и на потомке уговарача који се одрекао наслеђа, осим ако из самог уговора не проистиче другачије.

в) Потомак-уговарач мора бити пословно способан. Његова пословна способност мора да буде потпуна тј. потомак који се одриче, мора бити лице које може самостално да располаже својим правима. Самим тим ни законско заступање није дозвољено (Dika, M., et alia, 2003, стр. 128).

²²Видети: чл. 140 савезног Закона о наслеђивању.

г) Уговор је формалан. Да би био задовољен овај услов, потребно је да споразум буде сачињен у писменом облику, да буде оверен од стране судије и да судија уговор прочита и упозори претка и потомка на правне последице њиховог споразума.

Писмени облик може се остварити било кроз сачињавање судског записника, било подношењем суду раније сачињеног писмена које садржи наведено одрицање. Уговор мора да овери судија (не и стручни сарадник, референт и сл.). С обзиром да уговор има далекосежне последица по лице које се одриче будућег наслеђа, као и по његове потомке, правни поредак је заинтересован да ту не буде ничег нејасног ни спорног, па због тога судија мора да прочита споразум и да странке упозори на његове последице, односно на то да потомак изјаву више не може једнострано опозвати, да изјава, уколико се није ограничио, важи и за његове потомке, да се односи на законски, ако не уговоре другачије и на нужни део.

д) Изјава потомка који се одриче свог будућег наслеђа мора бити сасвим јасна. Уз то изјава не може бити дата под условом или роком.

ђ) Уговор се односи на будуће законско наследно право потомка, а уколико није што друго предвиђено и на потомков нужни део. Ипак, могућно је да се одрицање односи искључиво на законски део будућег наслеђа, али о томе мора постојати изричита одредба. Изузетно, може се догодити да је оставилац раније сачинио завештање којим одређује тог потомка за наследника, у том случају треба сматрати да је потомак који се одрекао свог будућег наследног права, одрекао и користи из тог завештања. Наравно, сасвим је супротно, уколико је тестамент сачињен после закључења споразума о одрицању од наслеђа које није отворено. Оставилац је овлашћен да својим завештањем располаже и противно одребама споразума, под условом да то располагање представља корист за потомка, уговорника.

е) Уговор о одрицању од будућег наследства може бити теретан или добротин (теретан је када будући оставилац даје накнаду свом потомку, пошто његовим одрицањем проширује своју слободу завештајног располагања). Уговор је *sui generis* и у вези са наведеном поделом, за разлику од општег правила, нема практичних последица на плану закључења уговора, нити код уговорне одговорности. Разлика се јавља код питања престанка. Наиме, уколико је споразум о одрицању био без накнаде, могућности за његово поништење су веће. Ово због тога што од добротиних уговора и

мотив улази у каузу(забрањени односно неморални мотиви, као и заблуда о мотиву, представљају разлоге за поништај). Такође, код паулијанске тужбе, побијања дужникових правних радњи, лакше је извршити побијање добротичног правног посла, јер у том случају постоји претпоставка о дужниковој несавесности. У члану 281. ст. 4. Закона о облигационим односима²³ изричито је наведено да се одрицање од наследства сматра бестеретним располагањем. Међутим, ова одредба се односи на негативну наследничку изјаву, односно случај када је наслеђе већ отворено, а не на одрицање од будућег наследства.

Обавеза претка може да се састоји од исплате одређене суме новца, или у преносу одређених користи из имовине, односно дела имовине.

ж) Правно дејство споразума о одрицању од будућег наследног права састоји се у томе што потомак који се одрекао наслеђа, као и његови потомци, ако није другачије уговорено, губи право на учешће у расподели заоставштина. Узима се као да он, и по правилу његова линија, никада није ни постојао. Наравно, потомак има право да истиче ништавост дате изјаве, уколико су за то испуњени општи законски услови (нпр. услед постојања неке од мана воље) (Антић, О., 1986, стр. 515-516).

Међутим, Закон о наслеђивању Србије из 1974. године и Закон о наслеђивању Србија из 1995. године, изричито забрањују закључивање свих, па и овог наследноправног уговора. Данас, од свих бивших југословенских република, једино хрватско законодавство²⁴ регулише овај облик уговорног располагања заоставштином и то као изузетак од забране одрицања од наслеђа које није отворено (Спировић Трпеновска, Љ., et alia, 2011, стр. 387).

У хрватском праву, дозвољено је склапање уговора између потомака и предака о одрицању од наследства које би потомку припало након смрти претка, као и између супружника. Предмет уговора о одрицању од наследства је онај законски део заоставштине на који би потомак, односно супружник, имао право у тренутку отварања наследства, и то како законски, тако и нужни део (Dika M., et alia, 2003, стр. 126-128).

²³Сл. лист СФРЈ“ бр. 29/78, 39/85, 45/89 – одлука УС и 57/89, „Сл. лист СРЈ“, бр. 31/93 и „Сл. лист СЦГ“, бр. 1/2003 – Уставна повеља.

²⁴Видети: чл. 134 Закона о наслеђивању Републике Хрватске („Народне новине“, бр. 48/2003 и 163/2003).

У немачком праву, дозвољено је закључење уговора о одрицању од наслеђа које није отворено. Уговарач може бити било који, евентуални законски наследник, како сродника, тако и супружник. Одрицање се односи и на нужни део, ако није другачије уговорено. Услови за закључивање и форма овог наследноправног уговора исти су као и за друге уговоре о располагању заоставштином. Основна правна последица уговора о одрицању од будућег наследства састоји се у томе што се уговорна страна која се одрекла будућег наследног права сматра као да није доживела тренутак делације, што доводи до примене права представљања, односно прираштаја, уколико се уговорне стране не споразуму другачије (Антић, О., 1986, стр. 516).

4.2. Аргументи pro et contra уговора о одрицању од наслеђа које није отворено

У нашој правној науци први је подвргао оштрој критици овакву врсту споразума професор Благојевић, истичући да је овај уговор потпуно непотребан у нашем праву и да представља „страно тело“ у систему који у основи садржи савремена и напредна правна решења (Благојевић, Б., 1968, стр. 270-271). Најчешће критике на рачун овог уговора јесу да он уноси рђаве односе међу члановима, како уже тако и шире породице. Њима су, по правилу, искључени сви потомци, лица које се одрекло будућег наследства и то без њихове воље или чак и против ње. Заоставштина може бити, у моменту делације, неупоредиво веће вредности у односу на њену вредност у тренутку закључења споразума. Потомак се најчешће одлучује на уговор због ауторитета родитеља чија је то жеља. Пошто је био карактеристичан за сеоску средину, овим уговором најчешће су се одрицали наслеђа потомци женског пола, чиме се омогућавало мушким потомцима да наследе пољопривредно имање у целини, што представља неку врсту заостатка дискриминације по полу која је постајала у предратном праву. Уз то, овом споразуму стављена је критика да се користи за изигравање прописа о пољопривредном земљишном максимуму (Антић О., 1986, стр. 517).

Други аутори, оповргавају наведене критике уговора о одрицању од наслеђа које није отворено, истичући притом аргументе за потребу увођења овог института у наш правни поредак. Они сматрају да се овим уговором смањује могућност за сукобе око заоставштине јер је један од наследника искључен из наслеђа, а што је мањи број

наследника, мањи су изгледи за сукобе, па није јасно због чега би овај уговор утицао на стварање лоших односа у породици (Антић О., 1986, стр. 519).

Иако се овим уговором искључују из наследства потомци лица које се одрекло од наслеђа и то без њихове сагласности, па и противно њиховој вољи, они сматрају да је овај аргумент је безначајан, наводећи да ако би се ишло овом логиком онда требало забранити лицу које се одриче наслеђа да располаже својом имовином што би било бесмислено. Ако нема могућности да се лицу забрани трошење постојеће имовине онда још мање постоји основа да му се забрани одрицање од будућих права. Они побијају овај приговор и тврдњом да наследник који се одриче наслеђа, добија одмах по закључењу уговора од сауговорача одређене ствари које су обично, по вредности приближно једнаке његовом будућем наследном делу. Према томе, његова имовина се не умањује, па овим уговором његови потомци нису никада оштећени (Сворцан, С., 1977, стр. 485).

Сасвим је могуће да имовина оставиоца буде знатно већа у моменту његове смрти, него у моменту закључења уговора, али и овај аргумент сматрају безначајним из разлога што су вредности које добија потенцијални наследник извесне и, по правилу, много му значе у тренутку закључења уговора. Наследни део који треба да добије, ако не закључи уговор, пун је неизвесности, јер се не зна када ће умрети његова сауговорач, нити колика ће бити заоставштина у моменту смрти, а може се десити и да уопште не наследи из бројних разлога (Сворцан, С., 1977, стр. 485).

Није искључено да је у појединим случајевима овај уговор бивао закључиван са потомцима женског пола уз коришћење породичног ауторитета, па и да је оштећен неки наследник, односно да је добио мање од вредности наследног дела који би му припао. Овај аргумент присталице уговора о одрицању од наслеђа оповргавају, аргументом да су односи у селу којима се дискриминишу женски потомци у потпуности нестали, односно да нема више патријархалних средина, нити таквих породичних ауторитета, па нема места бојазни да ће овим уговором неко бити дискриминисан (Сворцан, С., 1977, стр. 485).

Правила о земљишном максимуму која су помињана у критици овог уговора, постала су прошлост, па је овај аргумент сада без икаквог правног значаја.

Главни аргумент у прилогу уговора о одрицању од будућег наследства које није отворено је да се он закључује и данас у Србији, иако није законом допуштен. Пошто он није дозвољен, суд не прихвата да га овери, па се он обично, усмено закључује, или писмено, али без овере од стране суда. У великом броју случајева, потенцијални наследник који је овако закључио уговор не признаје га касније, у моменту отварања наслеђа свог сауговорача, већ се прихвата законскога наследног дела. Када се остали наследници супротставе таквим његовим захтевима и позову се на уговор о одрицању од наслеђа, он истакне ништавост уговора. Суд, уз позив напоменуте законске одредбе, проглашава уговор ништавим и фактички пружа заштиту неморалним поступцима тог наследника (Сворцан, С., 1977, стр. 486).

Анализом свих аргумената, долазимо да закључка да би увођење уговора о одрицању од наслеђа које није отворено, у наш правни поредак било оправдано, уколико би он увек био теретан правни посао, односно уколико би уговорач који се одриче будућег наследства увек добијао као надокнаду, уместо свог будућег наследног права, одређену имовину. Што се тиче лица која могу бити обухваћена овим уговором, требало би их ограничити на крвне сроднике, јер је то једина веза, основ законског наслеђивања, која је извесна, док се брачна веза, или грађанско сродство може поништити или раскинути, и тако учинити уговор о одрицању од будућег наследства беспредметним, или пак довести до злоупотреба, уколико је, на име одрицања, дата одређена имаовина.

Наиме, нема никаквог разлога да се не допусти закључивање оваквог уговора између будућег оставиоца и било ког његовог потенцијалног законског наследника, изузимајући супружника, који би у моменту закључења уговора био позван на наслеђе, а који је пунолетан и пословно способан. Не могу се наћи ваљани разлози који би правдали допуштеност овог уговора само између претка и потомка. Тачније да се овај уговор највише користи између претка и његових потомака, али он може добро послужити при уређивању имовинских односа за случај смрти и између других крвних сродника. Ако би он био дозвољен и између других сродника, то не би изазивало било какве додатне негативне последице.

Када се говори о кругу лица којима би требало дозволити да закључују овај уговор, што се тиче супружника оставиоца, он не би требало бити допуштен, из разлога што би могло доћи до великих злоупотреба и отпадања каузе обавезе будућег

оставиоца. Наиме, да би супружник могао да се појави као законски наследник, потребно је да у моменту смрти оставиоца постоји пуноважан брак између оставиоца и његовог супружника. Ако је овај брак престао да постоји пре момента смрти оставиоца, супружник неће бити законски наследник оставиоца. Дакле, у моменту закључења уговора о одрицању од наслеђа које није отворено, не може се знати да ли ће супружник имати својство законскога наследника, у тренутку смрти оставиоца, пошто брак може да престане да постоји у сваком моменту до оставиоцеве смрти. Ако би се супружник одрекао наслеђа и добио за то противвредност од будућег оставиоца, азатим се развео, практично би отпала кауза обавезе будућег оставиоца. Он је дао вредност супружнику, да би се овај одрекао наслеђа, које би му припало у моменту смрти оставиоца, ако брак престане пре тренутка смрти оставиоца, овај повољни ефекат нестаје јер се бивши супружник не појављује као законски наследник, пошто је брак престао да постоји пре момента смрти оставиоца.

За лица која су склона да закључе брак из интереса ово би била идеална шанса да профитирају и да се неосновано обогате. Такво лице би закључило брак, затим закључило уговор о одрицању од наслеђа које није отворено са својим супружником и узело одређене вредности од истог, на име противвредности за одрицање, а затим се развело, и то све плански.

И непотпуно усвојење може престати раскидом уговора, односно пре смрти будућег оставиоца. Ако би будући оставилац закључио са усвојеником уговор о одрицању од наслеђа које није отворено и предао усвојенику вредности, у складу са уговором, а потом дође до раскида уговора о усвојењу, обавеза будућег оставиоца остаје без каузе.

Друга је ситуација са усвојениковим потомцима, њима треба омогућити да закључе овај уговор, ако је умро усвојеник, јер се у том случају њихов наследноправни статус не може променити.

Одрицање од наслеђа које није отворено не треба дозволити лицу које није пунолетно, као ни лицу које је пунолетно, али није пословно способно, јер би у супротном могло доћи до озбиљних злоупотреба, пошто таква лица нису у стању да штите своја права.

Одрицање од наслеђа мора се односити и на потомке лица које се одрекло наслеђа, осим ако је другачије уговорено. Другачије решење било би бесмислено, јер онада будући оставилац не би добио ни најмање у погледу повећања слободе тестирања.

Било би неопходно да се у закону изричито одреди да овај уговор може да закључује само потомак који је пунолетан и потпуно пословно способан, јер се ради о уговору који изазива озбиљне последице за обе уговорне стране.

Ако није другачије одређено уговором, треба сматрати да се одрицање односи на редован законски наследни део, на нужни законски наследни део и на тестаментални део из тестаменталног дела који је сачињен пре закључења уговора. Не може се сматрати да се одрицање односи на наследни део који је лицу, које се одрекло наслеђа, ставио тестаментом његов сауговарач, после закључења уговора. Будућем оставиоцу, сауговарачу, не може се оспорити право да, после закључења уговора, тестаментом остави неки наследни део свом сауговарачу.

Одрицање се не може односити на део који би лицу које се одрекло наследства уступио неки од санаследника. Овде се лице које се одрекло наслеђа не појављује као наследник на свом законском или тестаменталном наследном делу, већ као поклонопримац.

Наследник се може одрећи свог наследног дела у целости, што је и најчешћи случај у пракси, али нема сметњи ни да се одрекне делимично свог наследног дела, притом је неопходно у уговору прецизно одредити ког дела и у ком обиму се одриче наследник. Без прецизне одредбе о овоме неизоставно би дошло до спора међу наследницима у погледу тога на шта се односи одрицање.

За пуноважност овог уговора неопходно би било да се у истом наведе да ли предак има какве обавезе према потомку који се одрекао наслеђа. Приликом закључења овог уговора предак најчешће уступа одређене ствари или новац, а баш због примања ових вредности, потомак се и одриче наслеђа. Недостатак оваквог прецизирања у самом уговору може створити озбиљне потешкоће и потомку-уговарачу и осталим наследницима претка-уговарача. Ако предак не испуни своју обавезу, или ако је неуредно испуни, потомак који се одрекао наслеђа, имаће силних проблема да

докаже шта је све предак требало да му уступи по уговору. Све ово убедљиво говори да овај уговор треба регулисати законом тако да се у њему мора јасно навести које су све обавезе претка према потомку и чега се све потомак одриче. Без навођења и преткових обавеза, уговор треба сматрати ништавим, због неодређености предмета уговора и недостатка каузе обавезе потомка.

Раскид уговора треба допустити у случајевима када будући оставилац не испуни своје обавезе према потенцијалном наследнику који се одрекао наслеђа. Потенцијални наследник, уговарач, испуњава своје обавезе моментом закључења уговора, јер одрицање има дејство од тренутка закључења уговора. Што се тиче другог уговарача, будућег оставиоца, он може своје обавезе да испуни и пре и после закључења уговора. Ако он не би испунио своје обавезе, потенцијални наследник би био изигран.

Могућност побијања овог уговора, од стране поверилаца наследника уговарача, требала би постојати уколико у уговору не буде наведена обавеза будућег оставиоца, односно уколико он буде имао добротини карактер. Међутим, не треба дати могућност повериоцима потенцијалног наследника да побијају ова уговор, када овај уговор није добротин, јер се тада не ради ни о каквом поклону, јер се будући наследник не одриче наслеђа јер хоће да учини поклон, већ зато да би одмах добио одређене вредности (Сворцан, С., 1977, стр. 185-191).

И поред бројних аргумената које наши правни аутори истичу у корист уговора о одрицању од наслеђа које није отворено, Преднацрт грађанског законика РС, иако уводи такву могућност за уговор о наслеђивању и на тај начин после више од пет деценија враћа институт наследноправног уговора у српско право, његову негативну варијанту, не допушта као алтернативу, прописујући ништавост уговора којим се располаже наследном надом, односно сваки уговор о наследству неког трећег, ко је жив.²⁵

---

²⁵ Видети: чл. 185 Преднацрта грађанског законика, четврта књига, Београд, 2011.

4.3. Уговор о будућем наследству или испоруци

Уговор о будућем наследству или испоруци јесте такав правни посао којим једно лице располаже, теретно или доброчино, будућим наследством коме се нада или испоруком, или каквом другом користи из наследства којој се нада, ако је није отворено. Овде се, уствари, ради о неком од класичних теретних или доброчиних правних послова, најчешће о продаји или поклону, чији је предмет наследство, коме се један од уговарача нада, или испорука, или корист из неотвореног наслеђа којој се он нада.

Уговор о будућем наследству или испоруци само се индиректно односи на заоставштину одређеног лица, па отуда у њему преовладавају облигационоправни над наследноправним елементима.

И овај уговор забрањен је у нашем праву, па ако буде закључен, сматраће се апсолутно ништавим и неће произвести никаква правна дејства. Његову апсолутну ништавост изричито предвиђа Закон о наслеђивању.²⁶

Уговор којим се отуђује наследство које није отворено забрањује и већина савремених правних система (Француска, Аустрија, Немачка).²⁷

Са једне стране, та забрана обухвата уговоре којима будући наследник отуђује (са накнадом или без ње) наследство или какву другу имовинску корист којој се нада из заоставштине будућег оставиоца, независно од тога да ли се као друга уговорна страна појављује неко треће лице или сам уговорни оставилац (нпр. споразум између будућег оставиоца и будућег наследника којим се сукцесор обавезује да ће део наслеђених добара после оставиочеве смрти, пренети неком трећем лицу).

---

²⁶ Видети: члан 180. Закона о наслеђивању Републике Србије.

²⁷ Видети: чл. 791, чл. 1600 Француског грађанског законика, пар. 879 Аустријског грађанског законика, пар. 312 Немачког грађанског законика..

Ова забрана односи се и на друге уговоре који имају за предмет заоставштину лица које је још у животу, нпр. споразум будућих наследника о деоби наследства које није отворено (Стојановић, Н., 2011, стр. 371-372). На истом становишту стоји и судска пракса.²⁸

Уговорне стране могу бити било која пословно способна лица, без обзира да ли су у сродстви ли не. Овај уговор ставља у сасвим неизвесну ситуацију уговарача коме треба да припадне будуће наследство које је предмет уговора, коме се други уговарач нада. Зато ови уговори стварају правну несигурност и погодни су за разне злоупотребе. Осимтога, закључивањем овог уговора ствара се врло јак мотив за предузимање недопуштених радњи према лицу које треба да буде оставилац наслеђа, обухваћеног уговором.

4.4. Уговор о садржини завештања

Овим уговором се завешталац обавезује према неком лицу, другој уговорној страни, да унесе или не унесе неку клаузулу у своје завештање, или да опозове или не опозове неку клаузулу из свог завештања. Ради се о уговору којим се регулише садржај завештања једног од уговарача. Уговорне стране могу бити било која пословно способна лица.

Разлози ништавостиовог уговора очигледни су јер он противречи битним особинама завештања. Наиме, завештање је искључиво једностранни правни посао, па је недопустив утицај трећег лица на његову садржину, на било кој начин путем уговора. Завештање је увек опозива изјава воље, и та слобода завештаоца, не може се ограничити, ни уговором, нити на било кој други начин. Ова слобода обухвата три слободе и то: слобода лица да ли ће или не саставити тестамент, слобода креирања садржине тестаamenta и слобода опозивања тестаamenta. Уговор о садржини завештања, било да се ради о обавезивању да унесе или не унесе неку клаузулу у своје завештање,

²⁸У прилог ове тврдње говори следећа одлука: *Нема правне важности споразум, по коме један брат, у присуству свога оца, исплатио другом брату, одређени износ новца, уз обавезу овога, да после смрти оца не тражи део наслеђа, јер је то, уствари, отуђење наследства коме се овај нада, односно уговор о наследствоу трећег лица које је још у животу, а овакви су правни послови ништави у смислу чл. 109 Закона о наслеђивања* - Одлука Врховног суда Србије, Гзз. 100/69, наведена код: Вуковић, С., 2003, стр. 192.

или да опозове или не опозове неку клаузулу из свог завештања, директно је у супротности са овим фундаменталним начелима завештајног располагања.

Ни овај уговор није допуштен у нашем праву. Његову апсолутну ништавост изричито предвиђа Закон о наслеђивању.²⁹

Због оваквог карактера уговора о садржини завештања, он је забрањен у већини савремених правних система, било изричито (нпр. Немачка), или индиректно (нпр. Француска и Аустрија), нормирањем завештања као једностраног правног посла *mortis causa*.³⁰

За разлики од правних система са европскоконтиненталном правном традицијом, англосаксонско право дозвољава такозване завештајне уговоре, који по својој суштини умногоме наликују на уговор о садржини завештања (Стојановић, Н., 2011, стр. 375).

Завештајним уговором, у енглеском праву, једна уговорна страна може се обавезати другој да ће сачинити завештање одређене садржине, у замену за издржавање од стране друге уговорне стране. Са друге стране, могуће је и обавезивање једне уговорне стране да неће опозвати завештање, већ сачињено у корист друге уговорне стране, која се стара о завештаоцу. Уколико би лице које се обавезало оваквим правним послом, поступило противно његовој садржини, друга уговорна стране има право на одређено обештећење (Стојановић, Н., 2011, стр. 375).

Неспорно је да је уговор о садржини завештања, са свим наведеним карактеристикама, неспојив са установом завештајног наслеђивања, а у варијанти коју дозвољава енглеско право, и непотребан, с обзиром на могућност закључења уговора доживотном издржавању, који пружа већу извесност у правном положају даваоца издржавања.

---

²⁹ Видети: члан 180. Закона о наслеђивању Републике Србије.

³⁰ Видети: пар. 2302 Немачког грађанског законика, чл. 895 Француског грађанског законика, пар. 552 Аустријског грађанског законика.

ЗАКЉУЧАК

Сви наследноправни уговори забрањени су у нашем праву. Уговори од значаја за наследно право, јесу поред ових уговора, којима се располаже заоставштином, и уговор о уступању и расподели имовине за живота и уговор о доживотном издржавању, који су због посебног значаја за наследно право регулисани Законом о наслеђивању Републике Србије, а који би, због своје облигационоправне природе требало наћи место у облигационом праву јер се њима располаже имовином, а не заоставштином.

Уговор о наслеђивању је, на нашим просторима, био дозвољен правни посао све до доношења савезног Закона о наслеђивању из 1955. године. Потребу за везаним располагањем заоставштином, коју нису могли задовољити преостали основи позивања на наслеђе, законодавац је покушао да надомести кроз афирмацију уговора о доживотном издржавању. Редактори Преднацрта грађанског законика увођење могућности закључења уговора о наслеђивању између супружника условили су укидањем такве могућности у погледу уговора о доживотном издржавању.

Кроз упоредну анализу ова два правна посла покушали смо да укажемо на неке предности уговора о наслеђивању у односу на уговор о доживотном издржавању, који је, погодан за разне злоупотребе, и често симулован правни посао којим се покушава избећи примена прописа о заштити нужног дела.

Истицање неких предности уговора о наслеђивању у односу на уговор о доживотном издржавању у раду, није имало за циљ указивање на потребу укидања уговора о доживотном издржавању, већ на потребу паралелне егзистенције оба института, којом би се могли избећи поједини негативни ефекти института које познаје српско наследно право, и могла, у већој мери, остварити слобода у уређивању правних односа према потребама и могућностима субјеката у правном промету.

Уговор о одрицању од наслеђа које није отворено, и то уколико се закључује као теретни правни посао, те се неки од наследника намирују пре отварања наслеђа, унео

би више извесности у наследноправне односе и допринео би ефикаснијем расправљању заоставштине одређеног оставиоца.

У будућој грађанској кодификацији уговор о будућем наследству или испоруци и уговор о садржини завештања морају бити санкционисани ништавошћу.

БИБЛИОГРАФИЈА

УЏБЕНИЦИ, МОНОГРАФИЈЕ, КОМЕНТАРИ И ЧЛАНЦИ ДОМАЋИХ АУТОРА

1. Антић О., Наследно право, Београд, 2011.
2. Антић О., Уговор о наслеђивању и други забрањени уговори у нашем праву, *Анали Правног факултетета у Београду*, бр. 5/1986.
3. Антић О., Балиновац З., Коментар Закона о наслеђивању, Београд, 1996.
4. Бабић И., Коментар закона о наслеђивању, Београд, 2005.
5. Богданфи Г., Николић Н., Опште приватно право које важи у Војводини, Панчево, 1925.
6. Вуковић С., Судска пракса из својинскоправних односа, Београд, 2003.
7. Ђорђевић А., Наследно право у Краљевини Србији, Београд, 1903.
8. Ђурђевић Д., Институције наследног права, Београд, 2010.
9. Ђурђевић Д., Увођење уговора о наслеђивању у српско право, *Анали Правног факултета у Београду*, бр. 2/2009.
10. Јесенски А., Протић П., Приватно право у Војводини, Сомбор, 1922.
11. Сворцан С., Уговор о одрицању од наслеђа које није отворено, *Правни живот*, бр. 10/1977.
12. Сворцан С., Наследно право, Крагујевац, 1999.
13. Стојановић Н., Наследно право, Ниш, 2012.
14. Стојановић Н., Преднацрт грађанског законика Републике Србије и наслеђивање, *Зборник радова: Заштита људских и мањинских права у европском правном простору*, Ниш, 2011.
15. Стојановић Н., Наследно-правни уговори у будућој кодификацији грађанског права, *Грађанска кодификација*, Ниш, 2003.
16. Стојановић Н., Зашто је уговор о наслеђивању забрањен у нашем праву?, *Правни живот, тематски број, Право и демократска култура*, Београд, 2003.
17. Стојановић Н., Наследно право у Војводини између два Светска рата, Нови Сад, 2008.

18. Суботић-Константиновић Н., Уговор о наслеђивању, Енциклопедија имовинског права и права удруженог рада, том III, Београд, 1978.
19. Тезе за пројекат закона о наслеђивању, Архив за правне и друштвене науке, јули-септембар, 1947.
20. Финжгар А., Наслеђивање, Енциклопедија имовинског права и права удруженог рада, том II, Београд, 1978.

УЦБЕНИЦИ, МОНОГРАФИЈЕ, КОМЕНТАРИ И ЧЛАНЦИ СТРАНИХ АУТОРА

1. Eccher, B., Bürgerliches Recht, VI Erbrecht, Wien, 2002.
2. Crnić, J., Dika M., Hravatin, B., Jeličić, O., Josipović, T., Matko Ruždjak, J., Koharć, Z., Novo naslednopravno uređenje, Zagreb, 2003.
3. Gavella N., Belaj V., Nasledno pravo, III bitno izmenjeno i dopunjeno izdanje, Zagreb, 2008.
4. Bartholomeyczik, H., Schlüter, W., Erbrecht 10. Auflage, Munchen, 1975.
5. Malaurie, Ph., Aynès, L., Droit Civil, Les successions, Les libéralités, Paris, 1995/1996.
6. Спиrowиќ Трпенoвска Љ., Мицковиќ Д., Ристов А., Наследувањето во Европа, Скопје, 2011.
7. Gschnitzer, F., Erbrecht, Wien, 1964.

ИЗВОРИ

1. Грађански законик Републике Аустрије (Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch JGS Nr. 946/1811, df BGB1 I 58/2004, 77/2004, 43/2005, 51/2005 i 113/2006).
2. Грађански законик Републике Немачке (Bürgerliches Gesetzbuch RGB1 I S. 195, закључно са изменама и допунама из 2008. године, BGB1. IS. 2399).
3. Грађански законик Републике Француске (Code Civil, закључно са изменама и допунама из 2006. године, la loi No 2006-728 du Juin 2006).

4. Грађански законик Швајцарске Конфедерације (Code civil Suisse du décembre 1907, закључно са изменама и допунама од из 2013. године, LF 21.06.2013. (I)).
5. Закон о наслеђивању Републике Србије („Сл. гласник РС“, бр. 46/95 и 101/2003-одлука УСРС).
6. Закон о наслеђивању ФНРЈ („Сл. лист ФНРЈ“, бр. 20/55, „Сл. лист СФРЈ“ бр. 19/1965 и 42/1965).
7. Закон о наслеђивању СР Србије („Сл. гласник СРС“, бр. 52/1974, 1/1980, 25/1982 и 48/1988).
8. Закона о наслеђивању Републике Хрватске („Народне новине“, бр. 48/2003 и 163/2003).
9. Закона о облигационим односима („Сл. лист СФРЈ“, бр. 29/78, 39/85, 45/89 – одлука УСЈ и 57/89, „Сл. лист СРЈ“, бр. 31/93 и „Сл. лист СЦГ“, бр. 1/2003 – Уставна повеља).
10. Преднацрт Грађанског законика Републике Србије (www.mpravde.gov.rs).
11. Српски грађански законик (текст Закона од 11. марта 1844. године, са изменама и допунама).